

NÉPNEVELŐ

A KATHOLIKUS TANÍTÓSÁG HIVATALOS LAPJA

Megjelenik minden vasárnap — Előfizetési ára egész évre 8 korona, félévre 4 korona, egyes szám ára 30 fillér. — Szerkesztőség: Budapest, Szentkirályi-utca 28. szám. — Telefon: 52-31. — Kéziratokat nem küldünk vissza.

SZERKESZTŐ:
EMBER KÁROLY
SEGÉDSZERKESZTŐ:
WOHLMUTH ERNŐ
KIADÓTULAJDONOS:
SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT

Megkapja e lapot minden katolikus népoktatási intézet egy példányban ingyen. Ily kérelmek az egyházmegyei főtanfelügyelőség útján intézendők a Szent-István-Társulat igazgatóságához, Budapest, Szentkirályi-utca 28.

A munka kezdetén.

Írta: Dr. Kozma Kálmán.

Elmult a szünidő, a pihenés, az üdülés ideje hogy ismét helyet engedjen a szorgalmas munkának.

Annak a munkának, amelynél nemesebb, mélyebb magasztosabb alig van az összes munkakörök között.

Megnyitlak az iskolák, amelyekbe ezerszámra tudul az egyház és haza reménysége: a kedves gyermekereg.

Szép látvány, ha az ember fürkésző lélekkel s tanulóvágyó akarattal szemléli a legfelsőbb iskolák oktatását, hol a különféle tudományokba hatolnak be az ifjak, hogy azon tudományoknak azután buzgó művelői, terjesztői legyenek.

Felemelő s jóleső érzést vált ki bennünk annak szemlélése, amidőn a középiskolák tudós tanárai minden istenadta tehetségükkel azon vannak, hogy a reájuk bízott ifjakat kiképezzék, elsajátíttatván velük mindama ismereteket, amelyek a felsőbb tudományos pályák alapvető támaszlopatit képezik.

Mindezeknél gyönyörködtetőbb, megkapóbb, lebilincselőbb az a jelenség, midőn a néptanító látjuk kisdéd tanítványai között, gyakorolván közöttük a tanítás-nevelés nehéz, de annál szebb, annál tiszteletreméltóbb hivatását.

Legyen valamely ház bármilyen szép is, lett legyen tervezve s a terv végrehajtva a legkiválóbb, legképezettebb műépítészek által: csakis akkor lesz az erős, maradandó, ha erős az alap, amelyre épült.

A tanítás-nevelés is csak akkor lesz igazán értékes, aldasos gyümölcsöket hozó, ha erős s nem omlatag, nem hajlékony, törekeny alaptól indul ki.

Az alapot ezen a téren a néptanító adja meg. Erős alap nélkül semmiféle emberi alkotás sem lehet tökéletes s nem felelhet meg céljának.

Miért is a néptanító hivatása, amily nehéz, ép oly magasztos, de egyúttal felelősségteljes is.

Mily nehéz azt a kis gyermekereget megtanítani mindarra, ami neki okvetlenül szükséges a továbbhaladásra!

Mily nehéz leszállani a kisgyermekes eszmekörébe, hogy azok fokként vezetessenek magasabb ismeretekre!

Mily nehéz a tiszta tanítói működésen kívül *nevelni* is azt a kis gyermeket, hogy a mai felforgató eszmék és tanok között az a kis gyermek megerősödjék az igazság követésére. Mert — hiába tagadják — azt a kis gyermeket is sok veszély környékezi az életben; s ezek ellen megvédeni a tanító kötelessége is!

Hiszen miért akarják kivenni az egyház kezéből a népoktatást a felforgató eszmék letéteményesei?

Egyszerűen azért, mert a tanítás alapját ők akarják megvetni, tudván azt nagyon jól, hogy az alaptól függ a jövőendő sikeres munkája.

S hogyan akarnak célt érni?

Mézes-mázos szavakkal közelednek a tanítók felé; hangzatos szavakkal ecsetelik a tanítók működését; sokaknak személyes hiúságának is kedveznek, tömjéneznek; de ugyanakkor elégedetlenséget szítanak bennük, hogy annál jobban felhasználhassák titkos céljaik elérésére, tudván azt, hogy az elégedetlen elem mindenre kapható.

Hisz csak a mult napokban voltunk szemtanúi oly eseményeknek, amelyek mélyen elszomorítóak, de egyúttal mélyen megbélyegzők is.

Hogyan tanítja az a tanító a reábízott gyermekeket a felsőbbiség iránti engedelmesre, tiszteletre, midőn maga sem engedelmeskedik, felsőbbisége parancsait, rendeleteit nem tiszteli, hanem azok ellen cselekszik?!

A zsidó-szabadkőműves-demokrata egyesült klikk a tanítókra vetette ki halóját s hogy — sajnos — nem egészen eredménytelenül, mutatják azok a tünetek, amelyek a tanítói tekintély ártalmára újabb fel-feltünedeznek.

Mily eltantorodás a józan észről ily emberekben bizni, akik jól a markukba nevetnek, midőn látják, hogy az intelligens tanítóság egy része

is bedugta fejét a jarmukba, ahonnan nagyon nehezen kiszabadulás.

Igazi jofeső erzéssel lattuk azonban másrészt azt, hogy a magyar kath. tanítószeg egyeteme nem állott kötélnek, nem vállalkozott statisztaszerepre.

Tudjuk azt nagyon jól, hogy még nincs megvalósítva minden jogos kívánság, de tudjuk azt is, hogy *meglesz*.

De nem a tekintélyt sárba tipró s mindent felforgató elemek adják meg a jogos kívánságokat minden tere, hanem a józan, böles belátással vezetett felsőbb hatóság, amely mindig meg fogja találni a módját és eszközeit a jogos kívánságok kielégítésének.

Az új tanév elején őszinte tisztelettel üdvözlök a neptanítókat nemcsak a szülők, hanem mindazok, akik a tanítás-nevelés szent ügyét szívükön viselik, azért lelkesednek.

Hozzon ez az új tanév tanítóinknak fáradságos munkájukban minél több örömet; fokozódjék irántuk való tiszteletünk napról-napra s munkásságuk gyümölcse áldásthozó legyen egyházunkra, hazánkra!

Magyar nyelv tanítása.

Irtja: Eberhardt János

II

Érdekes lenne összeírni azokat a szavakat, amelyekre a gyermeknek szüksége van, hogy társaival megértesse magát. Bizonyára nem lenne számuk nagy. Aki meg akar erről győződni, az álljon vagy álljon közéjük s valósítsa meg a jövő iskolájának, a *munka iskolájának* módszerét. A példa világít legjobban, álljon itt egy-kettő. Különböztetési színű labdákat tartok a kezemben. Az egyik gyermek felé dobok egyet s csak annyit mondok: kapd el. Azután: hozd ide. Ezzel az egy-két labdával több eredményt fogok elérni a nyelv tanulása tere, mintha hónapokon át vesződnék és hasasködnék azon, hogy a gyermekekből csak egyetlen, helyesen szerkesztett mondatot valtsak ki. Megindítom a beszélgetést: labda; zöld labda; nem-zöld labda, fehér labda; nem-fehér labda, piros labda; ott van; ott van a labda; dobd, dobd; dobd ide; ni-ni, gurul; a labda gurul; a zöld labda gurul; a piros labda is gurul. Hol van? Nézz oda, ott van; a pad alatt van; ő játszik, mi játszunk, s csakhamar mindenki játszik és megis tanul.

Egy másik példa. Rongy, rongy. Csinálok, csinálok labdát, labdát csinálok. Gömbölyű; a labda gömbölyű; a Pistácé nem gömbölyű; a Pistácé nem gurul, mert nem gömbölyű. Azt hiszem csupán ennyiből is megértettük, hogy miképen kell a gyermeket vezetni, hogy önállóan használja a nyelvet.

A tapasztalat egyben igazolja, hogy a gyermeknek csakhamar nem lesz szüksége anyanyelvére, hogy játéka közben jól érezze magát, hogy megértesse magát. Már korán hallani fogunk ilyfajta beszédet: sír, ő sír. János sír; miért sír? Ő így csinál, akkor ő így csinál, akkor a labda így csinál; szóval a kis érzékeny Jánosunkat valaki a labdával megdobta.

Használjuk tehát mindjárt kezdetben azon kifejezéseket, amelyek a gyermek társalgásának alapját

képezik, amelyekkel foglalkozásának egész körét átölelni és bővelni képes.

Főképen a *cselekvéseket jelentő kifejezésekre*, amelyek a nyelv gerincét képezik, fektessünk nagy súlyt. Mennél előbb el kell sajátítania a gyermeknek mindazt, amire az iskolai foglalkozás, egyáltalában az iskolában való tartózkodás alatt szüksége van. Mennyi alkalom nyílik erre. Például a tanítás végén egy-két fiú kimegy a fogashoz, miközben mondják: megyek; más alkalommal kimegyek; azután a fogashoz megyek; ugyanígy; megyünk, kimegyünk, a fogashoz megyünk. Ott azután kérdezik: kié ez a kalap? Más alkalommal: kinek a kalapja ez? Ugyanígy mennek a gyermekek a táblához vagy a helyükre. Most párban, aztán sorban mennek haza. Máskor játszani mennek az udvarra. Ismét más alkalommal jární vagy lépni fognak. Egyszer a Pista fiú lép be az iskolába, máskor meg hárman lépnek be a padba.

De ki tudná itt még csak röviden vázolni is, hogy hányféle tere nyílik annak a sokszor féltett iskolának: a mindennapi beszéd elsajátítására.

Ilyen tanulás mellett elérjük azt, hogy a harmadik osztályban a meglévő szókinccsel, a további szemléltetéssel és a rokonszavaknak a megértéséhez való felhasználásával az anyanyelv használata nélkül is megértik majd a gyermekek a földrajz anyagát.

Kerüljünk ezért minden műszót és minden könyv- és tudományzű meghatározást. A leglényegesebb dolgokra szorított anyagot annál bővebben, könnyű és egyszerű nyelven úgy tanítsuk, hogy a tanuló ezáltal lehetőleg gazdag (mindenképen a gyakorlati életre kiterjedő) szókinccsel szeressen s hogy gyakorlatra tegyen szert a nyelv alakjaiban s azok alkalmazásában.

Bátran állíthatjuk, hogy az általános tanterv követelte tartalmi szempontok megszorításával, de erősen hangsúlyozzuk: azok földáldozása nélkül, ez el is érhető. Nem szabad tehát, hogy ezen osztályban a célul kitűzött tudás a nyelvképzés és nyelvtérkép fejlesztését legkevésbé is akadályozza.

Tehát nem annyira mennyiség, mint inkább feldolgozás tekintetében fog különbözni a nem-magyar anyanyelvű iskola tanterve a magyar anyanyelvű iskola tantervétől.

A többi ismereteket olyformán fogjuk tanítani, mint a magyar anyanyelvű iskolákban a beszédértelmem-gyakorlatokat, amelyeknél mindig érvényesül azon alap, amelyet a gyermek iskolábalépte előtt szerzett. Tanulóinknak is nemcsak többféle képzetük lesz az ismertető körből, hanem erről részben beszélni is fognak tudni. Ez lesz tehát az az ismeretkör és az a szókinccs, amelyet a további tanításnál mélyíteni és bővíteni lesz célunk.

Mindezeket összegezve megállapíthatjuk, hogy módszerünknek a megértés eszközei: a legelső fokon a szemléltetés, később az ezen úton nyert szavak és a szemléltetés, még később az ismert szavak, amelyekkel a nem-szemléltethető fogalmakat körülírhatjuk, vagy megmagyarázhatjuk. Eszerint eljárásunk lényege lesz: a nyelvet a legtermészetesebb módon a nyelvből illetőleg a nyelvben fejleszteni. A népiskolának tehát a magyar beszéd tanításánál nincs szüksége a gyermek anyanyelvére.

Ezen elvekhez kell alkalmazkodnia az ügyesen szerkesztett olvasókönyvnek is. Mennyire bosszantó, amikor a kezdők számára irt könyvet veszünk kezünkbe s már a második mondatban *oly kifejezésre akadunk, amelynek megértéséhez csupán az anyanyelv*

szószóval *felkösz-tünk*. A kezdők számára irt olvasókönyveket elvont fogalmakat, vagy nem az ismeret-
bőve tartozó kifejezéseket sorakoztatni, vagy annak
olvasmányait elvont erkölcsi tanítás céljára használni
szóval annyit jelent, mint az építkezést a ház tetőn
kezdeni. Mindannak, amit a gyermek olvas, már is-
mert tárgyra kell vonatkoznia, mert csak így le-
sznek képesek érdeklődésüket felkelteni s mert csupán
ami megért, bírhat értékkel előtte. Legföljebb korlá-
tolt mértékben lehetnek az olvasmányban ismer-
etlen szavak, amelyek azonban soha sem zavarhatják
meg teljesen annak értelmét. Ezen ismeretlen fogal-
makat a magyar anyanyelvű iskolák olvasmány-
kezelési mintájára: szemléltetés, szócsoportok és
kérdések által értelmezték meg.

Az ily olvasókönyvnek fontosságát eldönti egy-
maga az a tény, hogy ennek alapján nagy kincs-
adónk a gyermek kezébe, melynek hasznát nemcsak
az iskolában, hanem az életben is értékesítheti;
tudniillik az így szerkesztett olvasókönyv alapján
meg fogja tanulni az olvasásnak, mint ismeretszer-
zési eszköznek használatát.

Aki tehát vállalkozik majd a nem-magyarajku
iskola beszélgetésének és könyveinek megírására,
annak emellett, hogy bírnia kell az ehhez szükséges
lektári ismeretekkel, a megfelelő tapasztalatokkal,
teljes átérzete legyen az egész iskola anyagának foko-
zatos rendezéséről, amellyennel rendelkezik a jó sak-
kó a sakkjátéknál. Az ügyes játékos ugyanis egy-
egy húzással nemcsak a jelen számára dolgozik,
hanem jóval azon túl, mert minden lépésével egy-
üttal a jövő útját egyengeti.

Különösen a kezdő tanító, ily átérzet nélkül,
nem lesz képes a már elsajátított szókinészet a tanít-
ás könnyítésére és részletezésére felhasználni és azt
a nyelvérzék és folyékony beszéd fejlesztésére ki-
használni.

Az ilyen tanítás teljes embert és teljes odaadást
kér. Mi sem természetesebb, minthogy a tanító,
ilyen tanítás mellett, csakhamar *leőrli magát*. Tudunk
már olyan államokról, ahol a biztosítási intézetek
különszolgálat tesznek direkt és nem direkt módszer
szerint tanító, tanárok között. Sőt már olyan állam-
ok is olvastunk, ahol a direkt-módszer szerint tanító
tanított minden hatodik évben szabadságolják; rész-
ben, hogy tanulmányait folytathassa, de még inkább,
hogy idejét felrészítse.

Ezen államok bizonyára belátták, hogy az idegen
nyelv tanításának legfőbb kelleke: az odaadó, kép-
zett tanító.

Hallottunk már nálunk is elismerő szavakat. Egyik
tanfolyamunk szerint a nem-magyar nyelvű iskolá-
ban működő tanító éveinek számát, mint a hadsereg-
nél a háborús éveket, kétszeresen kellene számítani.

Az aldozatkeszség példaként ismerünk egy vár-
megyét, melynek közönsége, átérzve az ügy fon-
tosságát, nem mindennapi alapot létesített a magyar
nyelv sikeres tanítása érdekében!

Az igaz tanító nem szorol sem elismerésre, sem
jutalmazásra, hanem igenis megkívánhatja, hogy
segítségére siessen mindenki, hogy hazafias munkája
minél sikeresebb legyen.

Az idegen, még kevésbé a magyar nyelv tanítá-
sának módszere még nem tekinthető végleg kidolgozott-
nak. Előtte a kidolgozáshoz kellene véleményünk
szerint az államnak *külön* erre a célra szánt *lapot* ren-
delkezésünkre bocsátani. E lap hasábjain aztán szó-
lhatnának a gyakorlat emberei épügy, mint a filo-
zófiailag képzett elmék. Itt egyeztetethetők össze leg-

inkább a gyakorlatot az elmélettel s így alakulna ki
legelebb a magyar nyelv tanításának különleges mód-
szere.

Ha még ehhez újból hozzáfűzzük az övök felállí-
tásának, a jól szerkesztett vezérkönyv, olvasókönyv,
szemléltető-eszközök szükségességét, akkor röviden
minden követelésünket felsoroltuk.

Adja Isten, hogy minél előbb kezébe vegye valaki
ezek megvalósítását!

Mi van a ládikóban?

Két mese-óra. — Székely Károlytól. II.

T.: Meseljük el mi is előről az egészet!

Gy.: Volt egyszer egy szorgalmas és egy lusta lány.
Azoknak a mamája nagyon szegény volt, olyan szegény,
hogy még enni sem tudott adni nekik. Azt mondotta
a szorgalmas kis lány, hogy ő elmegy szolgálni. És a kis
lány elbúcsuzott a mamájától és elment... Össze-
pakkolta a ruháját és elment. Amint megy, mendegél,
hát egy kutya ér: és az a kutya a lábát fölnyújtja;
és a kis lány megnézte neki a lábát és egy tűt látott
benne. És azután kivette és megkötötte neki a lábát...
letörölte és bekötötte. És azután az a kutya meg-
köszönte és azt mondotta, hogy ezt meghálálom neked.
És a kis lány ment tovább. Egyszerre csak odaért egy
almafához: és azt mondja neki az almafa: Tisztítsd
le a hernyókat a fáról! És a kis lány odament és le-
tisztította a hernyókat a fáról és az almafa mondta:
Köszönöm, hogy letisztítottad a hernyót; majd én is
meghálálom neked. Ment tovább, odaért egy kemence-
hez. És azt mondotta neki a kemence: Tapassz be sar-
ral. Mert meg volt repedezve. És a kis lány beragaszt-
otta és a kemence megköszönte. — Ment tovább. Elért
az erdőbe. Amint az erdőbe ér, ott valami viláosságot
lát. Odament, hát egy ház volt. Benézett az ablakon,
bekopogott. Egy öreg asszony volt ott, kinyitotta az
ajtót. És azt mondta (a lány): Jó estét! És az öreg
asszony is mondotta: Jó estét! És az öreg asszony meg-
kérdte, hogy mit keres? Azt mondotta: Szolgálatot.
Nekem is ilyen lány kellene, aki takarít, meg mindent
es-nál. A kis lány mindent letakarított... Mikor föl-
kelt az öreg asszony, akkor nézte, hogy tiszta-e minden?
Megnézte az asztalt, hogy poros-e? Mindent körül-
nézett; semmi sem volt poros. A falak is tiszták voltak.
Nem volt pókháló a sarokban és azért meg is hála!...
megdiesézte az öreg asszony. Másnap is olyan jó volt.
Mindent letakarított. Harmadnap is, mindig letakarít-
ott mindent. Egyszerre csak eiszmorodott a kis lány
és az öreg asszony megkérdte, hogy miért szomorú?
A kis lány azt mondotta, hogy szeretnék hazamenni a
mamához. Itt nagyon jó, de azért mégis szeretnék el-
menni. Az asszony bevezette őt abba a szobába és azt
mondta: Válassz egy ládát, amelyiket akarsz! Nem
bánom, akarmelyiket adja nekem! Az asszony azt
mondta: Ne, itt van a csunjabbi láda! Odaadta a
a kis lánynak. Elbúcsuzott az öreg asszonytól és meg-
köszönte. Megy, mendegél; elért a sütőkemencehez.
Azt mondta: Vedd ki a kenyeret! A kis lány kivette
és megköszönte. Meglátta az almáját. Azt mondta:
Razz meg engem, már megérték az almák! Vidd el!
Megrázta, a kötényébe tette és azzal elment tovább.
Egyszer csak lát egy csirkefogót, aki el akarta venni
az almát, ládát és kenyeret. Latja, hogy jön az a kutya.
Megharapta a csirkefogót és az elment. Haza jött;
nagyon megörültek, megmutatott mindent: a kenyeret,
almát, a ládát. Kibontották, volt benne aranylanc,
fülbvaló, karperec. Nagyon megörültek.*

* A leánya a kifejtés során nyert összbenyomás
után akadozás és minden külső segítség nélkül egy
folytatásban mondta el a mesét szoról-szóra úgy, ahogy
itt közlöm. Tekintettel arra, hogy a jelzett összefogla-
lások az idő rövidsége miatt elmaradtak, a felfogás elég
sikerültnek mondható.

Megbeszélés. T.: Ti örültök-e?
Gy.: Igen!... (1) Mert olyan sok mindenfelet kapott.
(Fölsorolják.)

T.: Megérdemelte-e?

Gy.: Meg! Mert nagyon jó volt. Dolgos volt. Szorgalmas volt.

T.: Mondd el sorba, mit tett?

Gy.: Segített a kutyának. Előbb megnezte a lábát. Tűt a lábában, ezt kivette és bekötötte. Az almafának is segített; letisztította a hernyókat. A kemencének segített; sarral bekente. (2) Az öreg asszonynak takarított és mindent segített és fölmosta a szobát.

T.: Mondd el, mit kapott érte? (Megtörténik.)

T.: Nem sajnáljátok, nem irigyliket tőle ezt a sok jót?

Gy.: Nem; a kis lány megérdemelte a sok ajándékot.

T.: Bizony, aki szorgalmas, aki dolgozik, megérdemli a jutalmat.

A munkás érdemes az ő bérére.

Ezt a mondást tanuljuk meg! (Ismétlés karban.)

T.: Látom, nektek nagyon tetszik ez a kis lány. Talán másnak is tetszett!?

Gy.: A mamájának. (3) Mert hozott mindent haza.
(Elsorolják.)

T.: Még kinek tetszett?

Gy.: Az öreg asszonynak. (4) Mert dolgos volt. Mert nem hagyta a mamáját, hogy szegény maradjon. Mert nem hagyta, hogy rongyos legyen a mamájának a ruhája.

T.: De nemcsak az embereknek tetszett!

Gy.: A jó Istennek, annak is tetszett... (5) Azért, mert jószívű volt és mindenkinek segített.

T.: Bizonyára egyebet is tett, amiért tetszett a jó Istennek.

Gy.: Szeretett templomba járni. Imádkozott.

T.: Tanulhatunk valamit ettől a leánytól!

Gy.: Mi is jók legyünk; járjunk templomba és imádkozzunk. Mi is legyünk szorgalmasak.

T.: Az ABC-könyvetek ezt röviden így mondja:

Imádkozzál és dolgozzál!

Ezt is megjegyezzük magunknak. (Ismétlés karban.)

T.: 1. Ti is tudtok imádkozni. (Elmondják.) Mikor imádkoztok?

2. Dolgozni is tudtok már. Mondd el: mit?

Gy.: a) Én szoktam segíteni a mamának a konyhában mosogatni, törölgetni. b) Én segítek fejteni,* port törölgetni, konyhat feimosni, az edényeket letörölni, a konyhat kisépenni. c) Papának, mamának cipőt kipurolni. (T.: Magyarul!) Cipőt tisztítani. És ha a mama küld valahova, akkor le kell menni, ahová küld. d) A pokrócot kiklopfolni. (T.: Magyarul!) kirázni, kipurolni.

T.: Az iskolában! Gy.: a) Jól kell felelni; szépen olvasunk, szépen írunk. b) Kell szépen énekelni, kézimunkázni. c) A kezimunkának tisztának kell lenni. És még rajzolni is tanulunk. Szépen meg kell tanulni a hitant. Kötünk. A kezimunkát nem szabad otthon felejteni.

(Folytatjuk.)

A helyes nevelés néhány alapelve.

Irta: *Fludorovics Zsigmond.*

I.

IV. Ethologia. Jellemtan.

Értekezésünk III. részében** szólottunk a jellemképzésről *pedagógiai* szempontból, de érdekelt bennünket nevelőket az is, hogy mit tartunk arról *bölcséleti* tekintetben.

Egy jó felszázad előtt — *Stuart Mill* és mások kezdeményezésére — egy új tudományos mozgalom indult meg, melynek célja nem volt más, mint a jellem alkotó elemeit kikutatni s azok összetételének

* Varrónó az édes anyja.

** Lásd a *Népnevelő* m. é. sept. 18-i 38. számát.

törvényeit megállapítani. Ez újabb keletű tudomány a *jellemtan* (Ethologia), melynek köszönhetjük, hogy e kérdésre nézve már némi tájékozottsággal bírunk. Ma már tudjuk, hogy a jellem alapelemeit az érzelmi, értelmi és erkölcsi dispoziciók teszik, melyek alakulására a szabadakarat döntő befolyást gyakorol. (Az *Ethológiát* és módszerét néhány év előtt volt szerencsém röviden ismereteni a *Bölcséleti folyóiratban*.)

Az emberek — mondja *Stuart Mill* — nem érznek s cselekszenek ugyanazon módon egyforma körülmények között sem; de vannak bizonyos egyetemes jellegű okok, melyek azt idézik elő, hogy bizonyos állapotokban az egyes emberek bizonyos meghatározott módon érznek és cselekszenek. Más szóval: «az emberiség nem bír általános jellemmel, de vannak általános törvények, melyek a jellemet alakítják». Ezen okokon alapuló törvények származtatott törvények, melyek az emberi szellem általános törvényeinek folyományai. S az Ethologia és Psychologia közti különbség, valamint a kettő közt létező viszony ebben leli magyarázatát. A Psychologia a szellem alapvető törvényeinek tudománya, az Ethologia azon jensőbb tudomány, mely a jellem azon nemével foglalkozik, mely bizonyos fizikai és erkölcsi viszonyok találkozására folytán az említett általános törvények szerint keletkezik; lehet szó egyébként nemzeti vagyis egyetemes és egyedi jellem képződéséről.*

Ma már egy filozofiai iskola sem vonja kétségbe, hogy az ember szüleitől, őseitől nemcsak testi, de bizonyos mértékben szellemi tulajdonságokat is örököl. A vérletésnek (temperamentum), mely alatt azon dispoziciók összegét kell értenünk, melyek érzelmeink s akarásunk alapját teszik s mely *Wundt* szerint szorosabb értelemben, a felindulások (emóciók) változásmódja vagy tempója,** szintén nagy része van az egyéni és népjellem kialakulásában. Azok a vonások mégis, melyekből lassanként az egyén, a család, a nép, a faj, vagy a nemzet jelleme öröklés útján megalakul, kezdetben kétségkívül az egyesekben tüntek fel s megrögződve csak később váltak átöröklökké. S ebben találjuk alapját a jellem különféle fajokra való felosztásának, melyek azonban most nem képezhetik vizsgálódásunk tárgyát. Midőn itt jellemről beszélünk, értjük mindig az *egyéni jellemet*, vagyis az egyes ember jellemét tekintet nélkül az ő nemére, fajára, nemzetiségére, vallására stb.

Már az eddig mondottakból sejthetjük, hogy az egyéni jellem fővonásait az *érzelmek, felindulások* (emóciók), *indulatok* képezik, melyeket lelki életünkben a szív közös neve alá szokás foglalni. De azért ne higgyük, hogy a jellem az értelemmel vagy akarattal is nincsen a legszorosabb összeköttetésben, sőt közöttük a legszorosabb viszony létezik.

A jellem az összes érzetek közt a leghensőbb összefüggésben van az erkölcsi érzetekkel s az erkölcsi beszámítás alapján jó viszonyba a szabadakarattal. Már *Aristoteles* «Ethiká»-jának III. könyvében, mielőtt az erények taglalásába boesátkoznék, az erkölcsi beszámítást fejtegetve, a szabadakaratot jelöli meg az önkénytes és önkénytelen cselekedetek elválasztó zsinórmértékéül. Azóta ismeretes, hogy valamely cselekedet az esetben *akaratlan*, ha külső erőszak folytán vagy tudat-

* Logique. Livre VI, chap. 5.

** V. ö. *Wundt*: *Physiol. psychologie*, S. 816.

lanságból történik s akkor önkényes, ha a cselekvés indítóoka a cselekvőben van, aki a cselekmény részletes körülményeit ismeri. Miután Aristoteles az önkényesnek és önkénytelennek fogalmát így meghatározta, a föltett szándék fogalma kerül sorra, mely ugyilatszük, legsajátosabban összefügg az erényvel s inkább tettekben határozza meg a jellemet.

Aristoteles miután kimutatta, hogy a szándék sem vágy, sem indulatnak, sem akarásnak vagy valamiféle véleménynek nem mondható, az ész és megfontolást jelöli meg a szándék alkotó elemét gyanánt. S ez fontos haladás az erkölcsi tanítás fejlődésében, meg Platónhoz képest is. Aristoteles, az emberi élet és megfigyelője átlátja, hogy az elméleti gondolkodás szoros kapcsolatban van az erkölcsi jellemmel, de nem azonos vele.

Ami a megfontolást illeti, az egyedül az eszes ember sajátja. Kimutatja, hogy a megfontolás és föltett szándék tárgya ugyan az, kivéve, hogy az utóbbi már határozott valami: mert ami a megfontolás folytán lesz eldöntve, az a föltett szándék. Minthogy tehát a föltett szándék tárgya az, amit, fölünk függően, megfontolva megkívánunk, a föltett szándékot olyképp határozzuk meg, hogy az megfontolást kívánás olyanra, ami hatalmunkban áll; tanakodás után határozunk, kívánásunk — megfontolásunkhoz képest alakul.

Aristoteles ezután a kívánás, akarat fogalmát tárgyalja. Minthogy a megfontolás és a határozat csak az eszközökre vonatkozik, míg a kívánás, akarat a célt tüzi ki, kérdés, milyen ez? Az eredmény az, hogy a derek ember akarata a helyes akarat s mértéke és mintája: az erkölcsi igazság.

Minthogy a cél a kívánás tárgya, míg az eszközök a tanakodás, megfontolás tárgyai, a cselekedetek, melyek az eszközök folytán történnek, föltett szándékból folynak és önkényesek. Miután rajtunk áll megselekedni a jót és elkövetni a rosszat és rajtunk áll el nem követni is és föltevésünk szerint ez az, ami annyi, mint jónak és rossznak lenni: tehát rajtunk áll erkölcsösnek vagy erkölcselennnek lenni. Így hát az erkölcs a mi hatalmunkban van és a gonoszság is. Az ember ép úgy oka és szerzője tetteinek, mint apja a gyermekeinek.

Áll ez állítás még akkor is, midőn a nem-tudás folytán cselekszünk rosszat, mihelyt kiténik, hogy hibásak vagyunk-e nem-tudásban, például, hogy a rossz gondatlanságból támadt. Így például a részeglet fokozott büntetés éri, mert ő benne van az indító ok, ő rajta állott le nem részegedni, a részegség pedig volt oka nem-tudásának. Hasonlóképpen meg büntetik, a ki valamely törvényes intézkedést nem ismert, holott ismernie kellett volna s könnyen megismerhette volna. (Pittakos törvénye.)

Képtelenség továbbá azt állítani, hogy aki igazságtalanul cselekszik, nem kíván igazságtalan lenni, vagy a kiesapongó nem akar az lenni. Mert mihelyt valaki nem tudatlanságból teszi, aminélfogva igazságtalan: akarattal igazságtalan! Sőt nemcsak a lélek rosszasságai önkényesek, de némelyeknél meg a teste is s ezeket gáncsoljuk is. Mert míg például nem szóljuk meg a természetből nyert testi folytatkozásokat, addig joggal gáncsoljuk azokat, melyek elhanyagolt gyakorlat s gondatlanság folytán keletkeznek.

Végül Aristoteles, az erkölcsi beszámítást illetően, ezen konklúzióra jut: Ha tehát, amint általában elismerik, erényeink önkényesek (mert hiszen lelki képességeinknek mi magunk vagyunk valami-

képen közreműködő okai s ahhoz képest, hogy milyenek vagyunk, tüzzük ki magunknak célunkat), akkor rosszasságaink is önkényesek, mert ezekkel is így vagyunk.*

Tehát már az ó-kori bölcs is tanította az erényekről, hogy oly lelki készségek, melyek a forrásokra, honnét erednek, visszahatnak, azután, hogy rajtunk állanak és önkényesek; végre, hogy a józan ész követeléseivel egybehangzanak. Világos itt a szív, értelem és akarat harmóniája, mely a keresztény erényt is jellemzi.

A legfőbb jóról: a boldogságról Aristoteles is azt tanítja, amit két nagy elődje Socrates és Platon, hogy az erény által lehet azt elérni. A keresztény filozófia ugyanezt hirdeti, csak hogy az erényt közelebbről határozza meg s behozza a bölcsészetre a keresztény erény fogalmát. A keresztény vagy természetfölötti erény szerinte nem más, mint a lélekbe öntött kitaró s állandó képesség és hajlam a jóra. A legfőbb jó pedig nem egyéb, mint az örök boldogság, mely az ember természetfölötti végcélja. Jó ember az, ki erényes és minden tettét az erkölcsi cselekvés föltörvényéhez alkalmazza, mi az isteni akarat teljesítésében áll. Csak ki minden érzését, gondolatát és cselekedetét az erkölcs örök törvényéhez alkalmazza, az mondható jó, azaz jellemes embernek.

Megadni Istennek, ami az Istené s az embernek, ami az emberé, ebben áll az erkölcsi cselekvés föltörvénye. A jellem erényes állapotának természetes kifejezése: a kötelesség aktusa. Az erény pedig abban áll, hogy az önmagában helyest tegyük, ha mindjárt saját anyagi kárunkkal jár is. Csakhogy erre akaratra, erős akaratra van szükségünk. Aki akaratát fekezni nem képes, sohasem juthat az erkölcsi jellem magaslatára.

(Folytatjuk.)

IRODALOM. MŰVÉSZET.

A Szent-István-Társulat népiskolai tankönyvei.

A keresztény szellemű népiskoláknak minden eszközzel arra kell törekedniök, hogy rendeltetésüknek minél tökéletesebben megfeleljenek s ez okból már eszközeiket is a legnagyobb lelkiismeretességgel kell összeválogatniök. A népiskolának fontosságban elsőrendű eszközei a tankönyvek: mert bármit is hirdessen néhány hipermodern jelszavakon nyargalászó zagyvafejű úgynevezett «pedagógus», a könyvet lehetlenség mellőzni az iskolában, a könyv marad mindenkor a tanító után az első nevelés-oktatási faktor, sőt a gyöngye tanítónak eléje is kerül.

Az iskolakönyvek kiválogatásának tehát a legnagyobb gondtal és szakértelemmel, úgyszólván népnevelői érzéssel kell történnie. A jó tankönyvnek is az a célja, ami a jó iskolának: alapot kell adnia — mint *Tanterv*-ünk előírja — a gyermek hitének és vallásos életének, ki kell fejlesztenie benne a nemzeti érzést és öntudatot, el kell latnia őt a gyakorlati élet által követelt elemi ismeretekkel és ügyességekkel. Csakis e hármas irányban ható és érvényesülő tankönyvek felelnek meg iskoláinknak.

És itt nyomatékosan kell kiemelniök egy olyan körülményt, amelyet sokan figyelmen kívül hagytak eddig. Az a rendszertelenség és zavaros sokféleség, mely a katolikus iskolák egy részénél használatos tankönyvek kimutatása révén élénk tarul, szomorú

* Ethika. III. fej. 7. k.

világot vet arra, a cél komolyságával arányban nem álló könnyelmi felfogás a, amellyel némely helyen a tankönyvek használatba vételét még manapság is intézik. Vannak, akik elegendőnek tartják, ha az a könyv a népiskolák számára készült; hogy micsoda szelvényben? ez a kérdés nem öltik fel előttük. Pedig bármily híres legyen a kiadócég, bármily „nagyrevű” pedagógus legyen is a szerző s bármily messzehallható zajt csapjon az üzlet-reklámja, a főszempont mindenkor egyedül az marad: iskoláink szellemével megegyez-e a tankönyv szelleme? Ha keresztény szellem él és lüktet a tankönyvben, — természetesen a pedagógia egyéb szempontjaiból is kifogástalannak kell lennie — akkor használható: egyébként nem, habár a modern neveléstudomány vívmányai törőmagasságra halmozódnak is benne.

Ha végigtekintünk a hazai tankönyvirodalmon, rögtön szemünkbe ölik az a tény, hogy a keresztény szellemű népnevelés céljainak a *Szent-István-Társulat* kiadványai felelnek meg leginkább, minthogy ezek a könyvek egyenesen ezeknek a céloknak a szolgálatára irattak. A szerzők és a kiadó itt vállvetve kizárólag csakis azon munkálkodnak, hogy a keresztényi és hazafias szellemű népiskolák számára mennebb, minthogy jobb, minthogy tökéletesebb, minthogy használhatóbb tankönyveket produkálhassanak. A Társulat kiadványait az Országos Katolikus Tankönyvbizottság engedélyezte, az egyházi főhatóságok jóváhagyták és elrendelték s a nem magyar ajkú iskolák számára a kultuszminiszter is engedélyezte.

Használjuk tehát e téren is a legjobb eszközöket, hogy minél hamarabb megteremthessük a keresztényi és nemzeti népkultúrát!

HIREK.

Az Orsz. Kath. Tanügyi Tanács lapunk múlt számában folyó hó 21-ére hirdetett ülése 28-ára halasztatott, hogy több idő álljon a képzőintézeti tantervjavaslatot előkészítő előadónak és a képzők tantervterületének rendelkezésére.

Szociális közlemények. Lapunk mai számahoz mellékelten veszik kézhez kartársaink fenti cím alatt az Orsz. Kath. Tanügyi Tanács ker. szoc. szakosztályának lapját. Ez a lap, mint a *Népnevelő* melléklete, minden két héten jelenik meg és úgy a kath. iskolák, mint a *Népnevelő* előfizetői ingyen kaphadják meg.

A Csíki római katolikus tanítóegyesület 40-ik évi közgyűlését és ezt követőleg a gyergyói római katolikus tanítóegyesülettel alakuló értekezését Csíkszeredában, a vármegyeház törvényhatósági termében folyó évi szeptember 28-án (csütörtökön) tartja meg. A közgyűlés sorrendje: 1. Délelőtt 9 órakor Veni Sancte a csíkszeredai plébánia templomban. 2. Délelőtt 10 órakor a közgyűlés megnyitása. Elnöki jelentések. 3. A múlt évi közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 4. A múlt gyűlés jegyzőkönyvére küldött főhatósági leírát felolvasása. 5. Az egyesületi jegyző és a pénztarvizsgáló bizottság jelentése. 6. Másodjegyző választása. 7. Az alapszabálytervezet tárgyalása. 8. Indítványok, melyek a közgyűlés megnyitása előtt az elnökségnek bejelentendők. 9. Amennyiben az idő enged, gondoskodás történik az iránt is, hogy a tanszerkiállítás legálább egy szabad előadás legyen.

TÁJÉKOZTATÓ.

«Kántorságban segédkezni köteles.» Ez azt jelenti, hogy a tanító a kántortanító helyett betegség, elutazás vagy hivatalos elfoglaltság esetében ingyen köteles végezni kántortartói időket, minden más esetben csak külön díjazásért. —

«Tanító választás.» Az apa fiára, testvér testvére mint iskolaszéki tag nem szavazhat. Ilyen esetben az elnök az illetőket figyelmezteti, hogy nem élhetnek az adott esetben választói jogukkal. A tényleges szolgálatban levő katoná helyett a legközelebbi póttag hívandó be az iskolaszékbe. — **Hitoktatás.** Heti 2 órában a plébános joga és kötelessége a hittant tanítani. A tanító köteles heti 2 órai hittani ismétlést tartani. A tanító a hittani órákon jelen van. — «Kántori teendők.» (K. L.) Az 1907. évi 27. t.-c. a kath. Tanács memorandumára határozottan intézkedett, hogy a kántortanító fizetésébe a képesítéshez nem kötött foglalkozások, (harangozás, sekrestyési teendők) díjai be nem számítandók. Ahol ezt végrehajtották az új javadalmi jegyzőkönyv felvételével, az így tamadt hiányt a tanítói fizetésben, államszegéllyel pótolták. Ez esetben megszűnt a tanító kötelezettsége is az említett teendőkre nézve. Ahol azonban úgy hajtották végre a törvény rendelkezését, hogy a járandóságokat másképp értékelték, ott az ügy másképp nem rendezhető, csak úgy, ha a törvényt annak rendelkezése szerint végrehajják. A hitközség az említett díjakért azután felfogad külön harangozót és sekrestyést. — **Osztályok elrendezése.** (F. S.) Hogy az osztatlan iskola egyes osztályai miként csoportosíthatóak, avagy hogy a fiúk és a leányok külön tanteremben nyerjék az oktatást, ezekben a kérdésekben a tantervterületi tanácsokmány indokolt javaslata alapján az iskolaszék határoz. Az eltérő intézkedésre is joga van, az az egyházi főhatóság jóváhagyása után végrehajtható. — **A beteg tanító segítése.** (E. K.) 1. A nyugdíjtörvény a beteg tanító segítéséről nem intézkedik. Talán van az egyházmegyében oly alap, melyből ily esetekben a tanító segítséget kap. Vagy forduljon az Orsz. Kath. Tanítói Segélyalap elnökségéhez. Walter Gyula dr. püspök-elnök (Esztergom) ha tag, akkor kaphat segítséget onnan is. 2. Betegség miatt tanítót csak egyévi szabadságolás után nyugdíjaznak. Ennél rövidebb idő miatt még ideiglenesen sem nyugdíjazhatják hivatalból. 3. Rövidebb időre szóló helyettesítésről a helyi iskolai hatóság intézkedik. Három hónapon túli terjedő időre az iskolaszék az egyházi főhatóság határozata alapján. Mindenesetre méltányos, hogy a fenntartó gondoskodik a helyettesnek díjazásáról.

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI.

P. J. I. Kérjenek a dologi kiadásokra segélyt az iskolaszék a miniszterhez intézi a kérvényt és a közigazgatási bizottsághoz nyújtja be. 2. Csak az egyházi főhatóság hozzájárulásával lehetséges. 3. Forduljanak segélyért az Orsz. Kath. Magyar Iskolaegyesülethez az egyházi főhatóság útján. Cím: mélt. Gieswein Sándor dr. prélatus-elnök Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. 3. A helyben birtokos földesúrra a hitközségi iskolaadó kivethető. A behajtást a közigazgatási hatóságtól kérelmezzék. — Cs. B. A terménybeli járandóságot a tanító közbejötté nélkül a fenntartó szedi be és nov. 1-én az utolsó részlet is beszolgáltatandó. — P. R. 1. Köteles. 2. Nem köteles. — Sz. F., E. J., P. J., R. J., Cs. B., K. L., J. J., P. J., P. L., Sz. F. és G. J. Levélben feleltünk. — Sz. P. A beteg tanító helyettesítését rövidebb időre a tantervterület látja el. A hosszabb helyettesítés ügyében az iskolaszék határoz az egyházi főhatóság jóváhagyásával. — K. S. Most van sajtó alatt. — P. L. Jelentse az ügyet az egyházi főtanfelügyelőségnek és kérje az intézkedések elrendelését. 2. A község nem tagadhatja meg a díjlevélileg biztosított fizetést. Forduljanak a közigazgatási bizottsághoz panasszal. — Sz. J. A filialis község tanköteleseit az anyaegyház kath. iskolája befogadni köteles, ha ott iskola nincs; ellenkező esetben csak akkor, hogy ha arra elegendő hely van. — M. K. Elvitetheti, mert saját tulajdona. Kellő kártalanítás mellett átvetheti. — Sch. Cs. Levélben adtunk választ. — M. B. A kath. iskola a helyben lakó más vallású tanulókat csak abban az esetben köteles befogadni, ha a községben az illető hittekezetnek avagy községnek vagy államnak iskolája nincs. — K. J. A választ elküldtük.